

De Duitse Joana Schneider maakt al enkele jaren furore met sierlijke textielsculpturen. Nu is het tijd voor haar eerste museale tentoonstelling. De weg daarheen was niet zonder hobbels.

Door Jeroen Bos • Fotografie: Gian Levi Schrouff

‘In Nederland voel ik mij vrijer en kan ik meer spelen’

Mijn burens op de gang hier noemden mij het piratenmeisje, omdat ik maar één been kon gebruiken.’ Inmiddels lacht Joana Schneider erom, maar vorig jaar zomer sloeg de paniek toe toen ze na een aanrijding op de fiets een meervoudige beenbreuk opliep. Maandenlang zat ze in een rolstoel, met haar gehavende been omhoog en met een prangende to-dolijst in haar hoofd. Een lijst waarop je bij de grootste taken ‘kans van je leven’ kon aantekenen.

Precies op dat moment was Schneider gevraagd voor een eerste tentoonstelling in Berlijn, vertelt ze, een groepsexpositie bij de prestigieuze König Galerie, die kunst verkoopt aan 's werelds grootste musea. ‘Dat was natuurlijk heel belangrijk voor me. Ik moest daar kunstwerken voor maken.’ Ondertussen stond ook haar grootste opdracht tot nog toe op de lijst: een eerste museale solotentoonstelling, in het Groninger Museum.

In haar atelier, met uitzicht over het IJ, vertelt Schneider over de bevoegen aanloop naar die expositie. De studio staat vol kunstwerken: een vlinder, een reusachtige schelp en grote panelen die een soort waterwereld verbeelden. Veel werken zijn nog in wording, want we spreken elkaar terwijl ze nog volop bezig is met de voorbereiding van de tentoonstelling. Het atelier heeft wel iets weg van de werkplaats van een decorbouwer, vol rekvisieten. Schneider begrijpt die gedachte: ‘Ik wil de bezoeker van de expositie straks een wereld binnenvoeren waarin hij helemaal kan opgaan.’

Schoonheidsidealen

Schneider (1990) is geboren in München. Ze studeerde in 2018 af aan de afdeling Textiel en Mode van de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten, in Den Haag. Ze bleef in Nederland, werd opgepikt door Rademakers Gallery en maakt nu furore met sierlijk gevormde textielsculpturen. Schneider heeft een techniek ontwikkeld waarbij ze touw omwikkelt

met gekleurd garen. Aanvankelijk maakte ze vooral wandsculpturen, vaak in de vorm van grote maskers, maar inmiddels kan ze zo'n beetje elke denkbare vorm maken. Schoonheidsidealen, emancipatie en identiteit zijn terugkerende thema's in haar kleurrijke werk.

Het aanbod voor de museale solotentoonstelling kwam in 2023, nadat ze Nadia Abdelkawi, conservator van het Groninger Museum, haar ‘Polly Pocketwerken’ had laten zien. Polly Pocket is een lijn van plastic poppetjes en accessoires voor kleine kinderen. De speelgoedfiguurtjes komen in een huisje op zakformaat, dat je naar eigen smaak kunt aankleden en overal mee naartoe kunt nemen.

Als kind had Schneider dit speelgoed, maar het idee om er kunst over te maken, kwam pas toen ze online een meme over het speelgoed vond. ‘Als je weet wie ze is, is het tijd voor botox’, stond bij een plaatje van Polly Pocket. ‘Dat vatte voor mij de observatie samen dat veel jonge mensen, vooral vrouwen, plastische chirurgie heel normaal vinden’, legt Schneider

Joana Schneider maakt al haar textielsculpturen volledig met de hand.

uit. 'Ze omarmen manieren om hun uiterlijk te veranderen om er zo jong mogelijk uit te blijven zien. Zelfs als dat betekent dat bepaalde emoties uit hun gezicht verdwijnen. Ik vind dat heel interessant.'

Schneider besloot het poppetje en de accessoires uit de meme levensgroot na te maken. Toen ze dat aan Abdelkawi liet zien, was die meteen enthousiast. 'Ze vond het geweldig, omdat het speels is en er ook een aspect van design in zit, maar op een niet zo functionele manier. Toen begonnen we te praten over die museumshow.'

Dat je als jonge kunstenaar zo'n solo krijgt, is betrekkelijk uitzonderlijk. Een fantastische kans, maar ook een immense klus en niet zonder zakelijk risico. 'Het is opwindend', zegt Schneider, 'maar tegelijk zijn mijn kosten gestegen, is mijn verantwoordelijkheid gegroeid en zijn de risico's toegenomen. Alles voelt alsof het constant groeit. Als ik met mijn familie praat over de cijfers van mijn onderneming op dit moment, dan voelt dat surrealistisch.'

'Ik denk daar al een tijd over na: waarom is het voor mij zo makkelijk om deze risico's te nemen? Natuurlijk kun je beargumenteren dat ik geen kinderen heb, geen verantwoordelijkheden buiten mijn kunstpraktijk. Als alles in duigen valt, zou ik het niet erg vinden iets anders te doen, of een normale baan te hebben, van negen tot vijf.'

Een andere reden dat risico's nemen haar relatief makkelijk afgaat, is dat Schneider niet in Duitsland woont, maar ver van huis. 'Elke keer dat ik naar huis reis, voel ik dat er een inherente verwachting is die we verbinden aan de plekken waar we opgroeien. Thuis heeft alles een diepere binding, doordat je ermee bent opgegroeid. Dat

gewicht voel ik hier niet. Als mijn galeriehouder, Pien Rademakers, een heel speciale Nederlandse klant heeft, een grote naam, is dat voor mij minder intimiderend, want ik ben daar niet mee grootgebracht. Ik heb het gevoel dat ik hier meer kan spelen, vrijer ben. Als je weggaat van je erfgoed, voelt dat als een opluchting.'

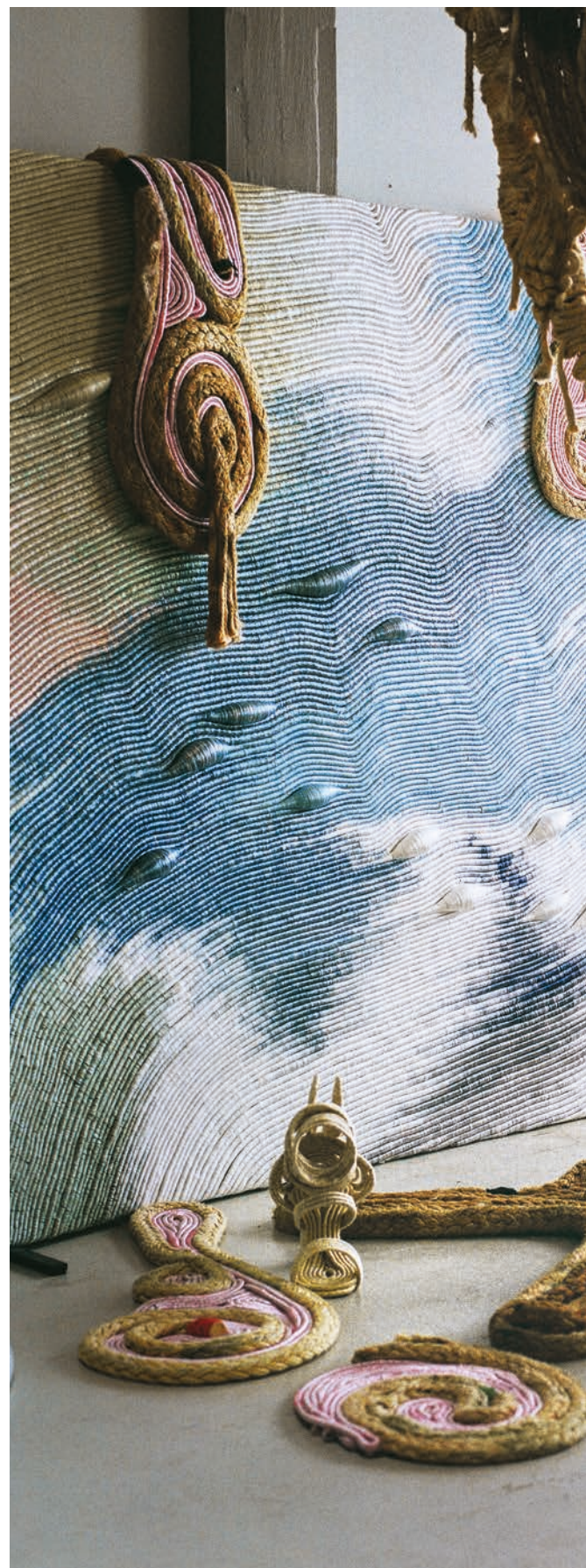
Grenzen

Meer assistenten, een groter budget en een groter atelier, maar de tentoonstelling betekent ook dat Schneider op artistiek gebied ambitieuzer kan zijn. 'Het heeft me uitgedaagd mijn grenzen te verleggen.' Maakte ze voorheen losse kunstwerken, nu kan Schneider ook installaties creëren. Ze loopt naar de schelp die midden in haar atelier staat. 'De recentste ontwikkeling is dat ik dit eindelijk kan maken, een driedimensionaal object dat op zichzelf staat en dat ik helemaal kan bekleden. Daarvoor werkte ik alleen op een relatief vlakke manier, met wat buigingen en bochten. Maar nu, na vijf jaar denken en proberen, kan ik eindelijk echt in 3D werken.'

'If you know who she is, it's time for Botox' (detail) (2023). Schneider verbaast zich over de vanzelfsprekenheid waarmee jonge vrouwen naar Botox grijpen.

Schneider in haar atelier. Het werken aan de expositie voor het Groninger Museum heeft haar uitgedaagd haar grenzen te verleggen.

'Na vijf jaar denken en proberen kan ik nu dan eindelijk echt in 3D werken'

Schneider snijdt de bubbels in haar werk soms open. Filmpjes daarvan zijn een hit op sociale media.

Aangezien Schneiders werk zeer gedetailleerd is, is het nog niet zo makkelijk op te schalen. Haar kunstwerken zijn helemaal met de hand gemaakt. 'Dat is natuurlijk complete waanzin', lacht ze. 'Bovendien zien mensen tegenwoordig niet meer hoeveel werk erin gaat zitten, omdat het er niet meer zo handgemaakt uitziet als bij mijn eerste stukken. Maar dat is het wel. Elke centimeter heb ik met de hand bewerkt. Mijn burens zeggen dat ik gek ben.'

Aanvankelijk was het plan dat Schneider alleen werk rond het thema Polly Pocket zou tonen, maar al snel kwamen er ambitieuzer plannen. 'We hebben nu een zaal met Polly Pocketwerken en een tweede zaal die ik wil inrichten als een complete wereld, waar de toeschouwer in kan stappen. Het is als een schelp die je helemaal omsluit, gebouwd uit elementen die verwant zijn aan de wereld van Polly Pocket.'

Schneider pakt er een kleine maquette van de ruimte bij, om te laten zien wat ze voor ogen heeft en hoe bij het ontwerpen het ene idee tot het volgende leidt, in een niet-aflatende stroom. 'Het begon met het idee van een zelfstandig functionerende wereld. Daarvoor had ik allereerst een horizon no-

dig. Die komt op vier grote flexibele panelen, die ik als een huid op de wanden wil aanbrengen. Daarna bedacht ik dat zo'n wereld vegetatie behoeft en een bron van water. Dat water riep bij mij dan weer de associatie op met een waternimf, als moeder van de oceaan. En dat bracht me ertoe meer onderzoek te doen naar de Griekse mythologie en het idee van nimfen, en dan vooral het personage Circe.'

Varkens

De nimf Circe, dochter van zonnegod Helios en Perseis, een van de oceaniden, is een tovenares, die haar vijanden met toverdranken verandert in beesten. Ze speelt een kleine, maar volgens Schneider fascinerende rol in Homerus' *Odyssee*. Circe heeft haar eigen eiland, Aeaëa, waar ze de baas is. Ze is een van de hindernissen die de held Odysseus tegenkomt op zijn lange reis: ze verandert zijn mannen in varkens, wanneer zij haar eiland betreden.

Hoewel er duizenden jaren tussen Circe en Polly Pocket liggen, sluiten ze volgens Schneider beiden aan bij de kern van haar kunstenaarschap. Het sleutelwoord daarbij is 'emancipatie'. Dat zit diep verankerd in Schneiders werkwijze en materiaalkeuze. Ze maakt veel gebruik van afgedankt touw uit de visserij. Touwslagers en vissers zijn traditiegetrouw bijna altijd mannen. Schneider noemt wat zij doet daarom een 'geëmancipeerd ambacht'.

Ook Circe is geëmancipeerd. 'Zij is een van de weinige sterke, onafhankelijke vrouwelijke personages in de *Odyssee*. Dat spreekt mij erg aan', zegt Schneider. Haar Polly Pocketwerken gaan ook over emancipatie. 'Het voelt als de toekomst en het verleden. Circe

'Circe is een van de weinige sterke vrouwelijke personages in de Odyssee'

is een mythe die ruimte overlaat voor allerlei interpretaties. Mijn werken over Polly Pocket zijn een specifieke interpretatie van een meme. Erg direct en *in your face*. In de wereld die ik heb bedacht voor het Groninger Museum, breng ik ze op een speelse manier bij elkaar. Het laat zien hoe mijn visuele taal zich de afgelopen jaren heeft ontwikkeld. Ik heb ontdekt dat ik met deze materialen elk denkbaar verhaal kan vertellen.'

De weg naar Groningen ging soms gepaard met flinke stress, zoals toen conservator Nadia Abdelkawi begin 2024 van het Groninger Museum overstapte naar het Stedelijk Museum Amsterdam. 'Zij was de initiatiefnemer van de tentoonstelling, dus dat was wel even schrikken. Gelukkig wilde het museum graag met mij door.'

Rolstoel

En toen was daar afgelopen zomer het fietsongeluk, waardoor Schneider maandenlang niet zelf aan haar kunstwerken kon werken. 'Ik kon alleen vanuit mijn rolstoel aanwijzen hoe ik het wilde hebben. Mijn assistenten moesten al het fysieke werk doen. Dat was nieuw voor mij. Het veranderde mijn perspectief op mijn werk compleet en eigenlijk was het een van de beste lessen om een betere leider van mijn team te worden. Ik was altijd geneigd te zeggen: laat mij het maar doen, ik weet hoe het sneller kan en beter. Het heeft mijn kunstpraktijk volwassener gemaakt.'

De expositie in Groningen geeft Schneider de kans een groter publiek te bereiken dan alleen de mensen die kunstbeurzen en

Sinds kort lukt het Schneider om vrijstaande driedimensionale objecten te maken.

Ambachtelijke technieken en hergebruik van materialen spelen een centrale rol in de kunstpraktijk van Joana Schneider.

'Ik kon alleen aanwijzen hoe ik het wilde, mijn assistenten moesten al het fysieke werk doen'

‘Mijn kunst begon met een meme die ik van sociale media haalde en ging toen viraal’

galeries aflopen. Toch heeft ze naar eigen zeggen nauwelijks aan het publiek gedacht terwijl ze in de cocon van haar atelier aan haar creaties werkte. Op één moment na, toen ze er plots tienduizenden extra volgers op Instagram bij kreeg, na een post van Britney Spears.

Een spectaculair onderdeel van Schneiders werk zijn de ‘bubbels’, verdikkingen die zijn opgebouwd uit heel veel lagen gekleurd garen. Van buitenaf zie je niet welke kleurenrijkdom er in verborgen zit, tot Schneider de bubbel met een snel draaiend snijdertje openmaakt. Dan barst die open in een explosie van kleur. De filmpjes die ze daarvoor maakt, zijn heerlijk om naar te kijken, vindt kennelijk niet alleen Spears, die er eentje deelde via sociale media. Inmiddels volgen ruim 90.000 mensen Schneider op Instagram.

In de reacties op haar filmpjes werd opvallend vaak een verband gelegd tussen haar werk en seksualiteit, waarbij de opengebarsten bubbels vergeleken werden met een vulva. ‘Ik had nooit gedacht dat dat de eerste associatie zou zijn’, lacht Schneider. ‘Het was heel interessant dat die video’s viral gingen. Je ziet in de statistieken dat je veel mensen bereikt, maar tegelijk zie je het niet echt, omdat je ze niet ontmoet. Het was nogal absurd, maar tegelijkertijd ook erg boeiend. Mijn werk begon met een meme die ik van sociale media haalde en toen gingen de kunstwerken die ik daarover maakte zelf weer viral. Zo is de cirkel rond.’

&

TENTOONSTELLING

De solo-expositie *Joana Schneider – Otherworldly* is tot en met 31 augustus te zien in het Groninger Museum.